

Članek analizira uprizoritev *Kapelj in Semenič v sestavljanju* (2012, Ljubljana) v produkciji nevladne organizacije KD Integrali. Cilj prispevka je opredeliti točno določeno vrsto političnosti predstave in njene komunikacije z občinstvom, obenem pa tudi sovpadanje njene oblike in vsebine ter tedanje politične situacije na Slovenskem. Predstava, ki se je odvijala v *site-specific* okolju hiše Simone Semenič, je bila v resnici tekstovna in scenografska instalacija, po kateri so se gledalci prosto sprehajali ter sledili obliki potopitvenega gledališča in logiki »sestavljene« sekvenčne dramaturgije. Političnost umetniškega dela se vzpostavlja v razmerju do tradicionalne vloge drame/besedila in scenografije na ozadju postdramskega gledališča. S tem odpira tudi vprašanje dramatike na prehodu od postsocialistične k kapitalistični družbeni ureditvi na Slovenskem. Članek pokaže, da njegova političnost ne izhaja zgolj iz njegove formalne strukture in zgodovinskih referenc ali iz njegove vsebinske vpetosti v politično situacijo leta 2012, pač pa ravno z uporabo *site-specific* gledališča odpira vprašanja identitete samostojnega kulturnega delavca, ki je družbeno marginaliziran in porinjen v prekarno obliko zaposlitve, ob tem pa dodaja še identiteto mame samohranilke, ženske, dramatičarke itd.

Ključne besede: Simona Semenič, Barbara Kapelj Osredkar, *site-specific* projekt, potopitveno gledališče, uprizoritvene umetnosti na Slovenskem, nevladne organizacije, političnost

Nika Leskovšek je asistentka-raziskovalka in doktorska kandidatka na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani. Že več let uspešno deluje kot teatrologinja, gledališka kritičarka in dramaturginja na slovenski gledališki sceni.

nika.leskovsek@gmail.com

Politično participativnega gledališča v uprizoritvi *Kapelj in Semenič v sestavljanju*

Nika Leskovšek

AGRFT Univerze v Ljubljani

Članek je oblika študije primera, v kateri se lotevam analize uprizoritve *Kapelj in Semenič v sestavljanju*, in sicer predvsem pojmov politično in participativno. Predstava *Kapelj in Semenič v sestavljanju* je bila uprizorjena 2012 v produkciji nevladne organizacije KD Integrali v zasebni hiši, pri čemer gledalci vstopajo v uprizoritev individualno ter se prosto gibljejo po tej participativni instalaciji gledališkega teksta.

V članku demonstriram različne rabe in razumevanje pojma politično, kjer se uprizoritev *Kapelj in Semenič v sestavljanju* izkaže kot ustrezen primer za obravnavo. Političnega namreč ne razumevam izključno kot analizo, refleksijo in odziv na dnevno-politično dogajanje, pač pa širše. Pri tem se sklicujem na definicijo političnega pri Ani Vujanović (»Thinking a grid of Politicality«), ta se v konkretni uprizoritvi izraža ne le skozi tematsko in vsebinsko analizo, pač pa skozi več različnih pojavnih modusov, redistribucijo in dehierarhizacijo znakov, kar sega tudi na področje politike forme, ki je v sodobnih uprizoritvenih umetnostih ključno povezana z razvojem dinamike odnosa med ustvarjalci in gledalci, zlasti pa s procesom emancipacije in avtonomizacije gledalca. Pravzaprav sta osebno izkustvo gledalca in interakcija z uprizoritvijo (njena/njegova participacija, materialna raven uprizoritve ter »fenomenalno telo« in »telesna bit-v-svetu« performerj) nujna za razumevanje političnega, kar tudi dokazujem v prispevku. Za več o razliki med redom materialnosti in semiotičnega oziroma med redom prezenca in reprezentacije glej Fischer-Lichte, *Estetika performativnega* 240.

Analiza delovanja političnega je v predstavi *Kapelj in Semenič v sestavljanju* vezana na naslednje kategorije:

- lokalno marginalizacijo ženskih ustvarjalk ter pozno institucionalizacijo ženske dramske pisave v institucionalne nagrajevalne mehanizme v Sloveniji (Leskovšek, »Intitucionalizacija slovenačke ženske dramatike« 192);
- s tem pojavom povezano maskulinizacijo razvoja dramatike; ta je v specifičnem razvoju slovenske dramatike v svojih prvih besedilih vezana tudi na liturgična besedila; prvo ohranjeno dramsko besedilo v slovenskem jeziku, Škofjeloški pasijon, je priskrbel Pater Romuald;

- družbenopolitično ozadje življenja v patriarhalni družbi, ki je še vedno pod vplivom katoliških vrednot, ter njen vpliv na konstrukcijo družbene podobe ženske in matere, na njeno transgresijo ter posledično na opus Simone Semenič;
- prekarizacijo samozaposlenih delavcev v kulturi, še zlasti samozaposlenih mater (samohranilk);
- delovanje zunajinstitucionalne produkcije ter problematizacijo materialnih, finančnih in prostorskih razmer za njeno delovanje, ki postajajo integralni del vsebine umetniških del ter njihove refleksije družbene stvarnosti;
- birokratizacijo in administrativno regulacijo zasebnosti prek samo-zaposlenih, samostojnih podjetnikov, sem sodi tudi status samo-zaposlenih v kulturi, v katerem se združuje fizični in poslovni subjekt, posledično postaja ločitev med obema nemogoča: v konkretnem primeru je tako umetnica časovno potopljena (»immersed«) v lastno umetniško delo, ki usmerja njeno zasebno življenje, in obratno;
- sočasni družbenopolitični kontekst postekonomske in gospodarske globalne krize po sezoni 2008/9, ki je zaostрил pogoje za delo v kulturi in ga v predstavi *Kapelj in Semenič v sestavljanju* reprezentira tema razstavljenega besedila Simone Semenič.

Drugi pojem, ki se mu poleg političnega posvetim v naslovu in pri analizi uprizoritve *Kapelj in Semenič v sestavljanju*, je participativno in vezano na dramaturgijo gledalca ter na emancipacijo gledalca (Rancière, *Emancipirani gledalec*). V tem prispevku sem želela preučiti specifično različico participativnega, ki se imenuje potopitveno gledališče (*immersive theatre*). Gre za posebno obliko participativnih praks, ki so navadno uprizorjene v *site-specific* prostorih velikih dimenzij, kjer so gledalci povabljeni k aktivni fizični soudeležbi v dogodku in se lahko gibljejo po prostoru poteka uprizoritve. Ta oblika gledališča je trenutno izjemno priljubljena v tujini (začenši s skupino Punchdrunk), po drugi strani pa v Sloveniji skoraj popolnoma odsotna in omejena na pičlo število predstavnikov. Namen prispevka je tudi opozoriti na razvojne predhodnike žanra (zlasti na Ljubišo Ristića) znotraj uprizoritvenih umetnosti v Sloveniji ter izpostaviti aktualne primere potopitvenega gledališča – med katere prištevam tudi predstavo *Kapelj in Semenič v sestavljanju*. Poleg preglednejše uvedbe in definicije pojma, ki ga je zaradi trenda težko zamejiti (White, »On Immersive«) sem uvedla tudi pregledno in sistematično kategorizacijo in definicijo pojma, ki jo predlaga Marvin Carlson. Ta mi je poleg natančnejše opredelitve omogočila tudi kategorizacijo in dodatno osvetlitev razvoja tega fenomena v Sloveniji. Poleg tega pa s pojmom dokončno utemeljim posebnost delovanja političnega skozi participativno na primeru predstave *Kapelj in Semenič v sestavljanju*.

Pomenljivo je tudi, da je bila Simona Semenič v določenem obdobju direktorica društva Glej, predvsem pa umetniška vodja platforme in dramskega laboratorija PreGlej, ki je

v obdobju cvetenja postdramskega gledališča, ko se je dramatika zdela nekaj docela arhaičnega in preživetega, razvijal eksperimentalno dramsko pisavo pa tudi nove nizkoprorračunske produkcijske formate za javno predstavitev teh eksperimentalnih in ne-več-dramskih »gledaliških tekstov« (Poschmann, »Gledališki tekst« 100), ki so se umeščali na pol poti med bralnimi dramami in končno odrsko uprizoritvijo (bralne drame oz. bralke, *ad hoc* uprizoritve, miniaturre). Uprizoritev *Kapelj in Semenič v sestavljanju* tako v času postdramskega gledališča (Lehmann, *Postdramsko gledališče*) predstavlja pomembno fazo formalnega razvoja javne prezentacije ter sodelovanja scenografije in vizualne umetnosti (Kapelj) z dramskim besedilom (Semenič).